

Kurgu Dergisi
S: 15, 336-345, 1998

ÜNİVERSİTELERDE UYGULANAN BAŞARI DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

Yrd.Doç.Dr. Kıymet SELVİ*

ÖZET

Başarı değerlendirme yaklaşımının seçiminde program hedeflerinin gerçekleştirilmesinin temel kriter olması gerektiğini savunan çalışmada üniversitelerdeki tam öğrenme kriterini esas alan "mutlak değerlendirme" yaklaşımından vazgeçilerek, grup başarısının yeterli kabul edildiği çan eğrisi tekniğini esas alan "bağlı değerlendirme" yaklaşımı uygulamalarının yaygınlaştığı belirtilmektedir. Bu görüşten yola çıkılarak çeşitli üniversitelerdeki başarı değerlendirme yaklaşımları ve uygulamalar ortaya konulmakta, değişik yönlerden tartışılmaktadır.

GİRİŞ

Bu makalede, çeşitli üniversitelerin sınav yönetmelikleri incelenerek yükseköğretimde akademik başarının "bağlı değerlendirme" yaklaşımıyla değerlendirilmesi ve bu yaklaşımın program hedeflerinin gerçekleştirilmesi üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Ayrıca, başarı değerlendirme yaklaşımının seçilmesi ve uygulanması dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Bir eğitim programında temel beklenti, uygulanan programın amaçlarının gerçekleştirilmesi, yani öğrenci davranışlarında hedeflenen değişikliklere ulaşılmasıdır. Program hedefleri doğrultusunda öğrenci davranışında ortaya çıkan değişiklikler, kısmen öğrencilerin akademik başarısına ilişkin değerlendirme sonuçlarıyla açıklanabilir. Öğrencilerin

---

* Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi

akademik başarısına yönelik değerlendirmeler, programda kazandırılması hedeflenmiş davranışlara öğrencilerin ne ölçüde ulaştığını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Ancak, programa katılan öğrencilerin yüksek bir başarı sağlamış olması tek başına bir programın etkililiğinin kanıtı değildir. Öğrenci başarısından ne anlaşılması gerektiği, seçilen ölçme ve değerlendirme yaklaşımları ile ilişkilidir. Bu nedenle, bir değerlendirme yaklaşımına karar vermeden önce, mevcut başarı değerlendirme yaklaşımları iyi incelenmeli ve program hedeflerini gerçekleştirme açısından uygulanabilir olup olmadığı araştırılmalıdır.

Öğrencilerin programa girişten çıkışa kadar tüm öğrenmeleri, başarının ölçülmesiyle belirlenmektedir. Seçilen ölçme ve değerlendirme yaklaşımının doğru bir şekilde işleyebilmesi için, değerlendirme amaç ve işlevinin açık olarak ortaya konulması gereklidir. Sistemi idare edenler, öğretmenler ve öğrenciler değerlendirmenin amacını bilmiyor ya da göz ardı ediyorsa değerlendirme sisteminin ve tüm programın işleyişi bozulabilir.

Başarı değerlendirme sisteminin kapsamı sadece öğrenciye not verme ile sınırlı değildir. Değerlendirme sonuçlarından (1);

- Öğrenci öğrenmelerinin izlenmesi,
- Öğretici başarısının belirlenmesi,
- Programın etkililiğinin belirlenmesi,
- Öğrenme zorluklarının belirlenmesi,
- Öğrenci ilgisinin canlandırılması,
- Öğrenme eksikliklerinin teşhis edilmesi ve düzeltilmesi,
- Öğrenci rehberliği için bilgi elde edilmesi

ile ilgili eğitim programının işleyişi üzerinde etkili olan çeşitli geribildirimler elde edilir. Öğrenci başarısını değerlendirmek için seçilen değerlendirme yaklaşımının, öğrencilerde öğrenmeye karşı ilgi uyandırması beklenir. Değerlendirme amaç ve işlevinin öğrenci tarafından bilinmesi, öğrenciyi daha başarılı olmak için güdüler. Güdülenmiş öğrencide çalışma ve başarılı olma duyguları harekete geçer. Yapılan değerlendirme sonuçlarına bakılarak, öğrencinin yanlış ve eksik öğrenmeleri belirlenebilir. Değerlendirme sonucu tesbit edilen öğrenme eksiklerinin giderilmesi için yeni öğrenme durumları düzenlenerek eksik öğrenmelerin teşhis ve düzeltme işlevi gerçekleştirilmiş olur.

1 C. Yıldırım (1983). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: ÖSYM, Eğitim Yayınları, No:7; M.F. Turgut (1990). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara; H. Tekin (1993). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara.

Ayrıca, Özçelik'in de belirttiği gibi, değerlendirme sonuçlarından, içeriğin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak belirlenip belirlenmediği ve işlenip işlenmediğinin saptanması amacıyla da yararlanılabilir (2). Öğrenci başarısı üzerinde olumlu ve olumsuz etkiye sahip olan giriş davranışlarının belirlenmesinde de değerlendirme sonuçlarından yararlanılmalıdır.

Başarı değerlendirmenin diğer bir işlevi olan rehberliğe yardım ise, program uygulamaları sonucu öğrencilerde bilgi, beceri, yetenek ve kişilik özellikleri açısından ortaya çıkan farkın incelenmesidir. Bu fark incelenerek öğrenciler daha sonraki öğrenmeler ve meslekler için yönlendirilmelidir.

Değerlendirme yaklaşımı yardımıyla eğitim sisteminin işleyişi kontrol edilmektedir. Eğer eğitim sisteminin işleyişi kontrol edilmez ise eğitim programının amaçlarının gerçekleştirilmesi mümkün olmayabilir. Yapılan değerlendirmeler sadece öğrenci başarısını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda tüm eğitim sisteminin güvenilir şekilde devamlılığının sağlanmasının da sigortası olur.

ÜNİVERSİTE BAŞARISINI ETKİLEYEN ETMENLER

Öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olan en önemli etmenlerden birisi uygulanan başarı değerlendirme yaklaşımıdır. Üniversitelerde uygulanmakta olan başarı değerlendirme yaklaşımlarının son zamanlarda değiştirildiği gözlenmektedir. Örneğin, Osmangazi Üniversitesi 1994-1995, Uludağ Üniversitesi 1995-1996, Anadolu Üniversitesi 1995-1996 öğretim yılında bazı fakültelerde kredili sistem ya da çan eğirisi adı altında "bağlı değerlendirme" yaklaşımı uygulanmaya başlanmıştır. Üniversitelerde başlatılan bu uygulamalarla ilgili herhangi bir araştırma ya da izleme araştırması yapılmadığı saptanmıştır. Ayrıca değerlendirme yaklaşımının değiştirilme gerekçesine ilişkin yazılı bilgi elde edilememiştir. Görüşme yapılan ilgililerden bazıları ise bu değişikliğin temel gerekçesini, öğrencileri güdüleyerek başarının daha da artırılması beklentisi olarak açıklamıştır. Ancak programın sadece değerlendirme boyutunda yeni düzenlemeler yaparak öğrenciyi güdülemek ya da daha başarılı hale getirmek mümkün değildir. Kendi koşulları içinde çok iyi sistemler olarak tanımlanan ve kabul edilen sistemler, eğer uygun koşullar sağlanmadan uygulanırsa yeni uygulama şekliyle başarısız olması kaçınılmazdır.

2 D.A. Özçelik (1992). **Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemleri)**. Ankara: ÖSYM Yayınları, 3, s.12.

Öğrencileri güdülemeye yönelik başarı değerlendirme sistemi uygulayan üniversitelerden birisi ODTÜ' dir. Başarı değerlendirme yaklaşımlarını değiştiren üniversiteler ile ODTÜ' nin yönetmelikleri karşılaştırıldığında değerlendirme yaklaşımlarındaki benzerliğin sadece öğrenci başarısının Harf Notu şeklinde gösterilmesiyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu üniversitelerde uygulanan değerlendirme sisteminin özünü oluşturan yarışma ve başarılı öğrenciye sunulan imkanlar göz ardı edilerek, öğrencinin bulunduğu grup içinde daha başarılı olmasını beklemek, değerlendirme sisteminin işlevinin eksik algılandığını göstermektedir.

ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesinde öğrenci başarısını değerlendirmek için uygulanan yarışma esasına dayalı yaklaşımın öğrencileri güdümesi ve daha başarılı olmaları için yarış ortamı sağlaması doğaldır. Her şeyden önce bu okullara girişte çok yüksek bir puan aranmakta ve bunun sonucunda da öğrenme güdüsü ve başarılı olma isteği olan öğrenciler bu programlara girmektedir. Büyük bir yarışla girilen programlar genellikle birinci, ikinci ya da üçüncü tercihlerden oluşmaktadır. Bu öğrenciler, bir dersten geçer not alarak başarılı olmayı başarı için yeterli görmemektedirler. Daha yüksek başarı için hem kendileriyle hem de diğer öğrencilerle yarışmaktadırlar. Eğer öğrenci daha alt sıralardaki tercihlerine giriyor ve geçer notu almayı programda başarı için yeterli görüyorsa, başarılı olmak için düşük bir güdüye sahip olduğu söylenebilir. Yani öğrencilerin girdikleri programların ilk sıralardaki tercihleri olup olmaması onların programda elde edecekleri başarıları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

Öğrencinin üniversite programındaki başarısını etkileyen bir diğer özellik ise seçilen değerlendirme yaklaşımıyla öğrenciyi başarıya götürecektir olan yapının iyi işletilmesidir. Yani programa giren öğrencilerin program uygulamaları sırasında güdülenmesidir. Değerlendirme sistemini değiştiren üniversitelerin yönetmelikleri incelendiğinde (3) öğrenciyi daha başarılı olmaya yönlendirecek motive edici hiçbir unsura yer verilmediği görülmektedir. Bununla ilgili olarak ODTÜ'de girdiği programda belli bir başarıyı yakalayan öğrenciye sağlanan olanaklar örnek verilebilir. Kendi programlarında başarılı olan öğrencilere 3.yarıyıldan uygulanan Çift Anadal Lisans Programı ve Yan Anadal Programı

3 Osmangazi Üniversitesi (1994). **1994-1995 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Rehberi**. Eskişehir, s.9-19; Anadolu Üniversitesi (1995). **Öğrenci Kılavuzu. 1995-1996 Öğretim Yılı**. Eskişehir, s.20-35; Uludağ Üniversitesi (1996). **1996 - 1997 Öğrenci Rehberi**. Bursa, s.2-13.

öğrencileri başarılı olmaya güdüleyen uygulamalar olarak gösterilebilir(4). Yine ODTÜ öğrenci yönetmeliği incelendiğinde genel not ortalaması en az 3.00 olan başarılı öğrencilerin normal öğrenim süresinden erken mezun olmaları mümkün olabilmektedir (5). Bunların yanısıra başarılı öğrenciler öğrenimleri sürerken veya mezuniyetten sonra yurt içi ve yurt dışından çeşitli burslar alma olanağına kavuşmaktadır. Aynı şekilde mezuniyetten sonra iş bulma, yurt dışı eğitim ve iş imkanlarının fazla olması da öğrencileri daha başarılı olmak için yarışa sokmakta önemli etkiye sahiptir.

Öğrencilerin üniversite başarısı üzerinde etkili olan diğer bir özellik öğretim elemanlarının ölçme ve değerlendirme bilgi ve becerisidir. Ölçme ve değerlendirme konusunda yeterli olmayan öğreticiler değerlendirme sistemini belirlemede hatalı kararlar verebilirler. Eğer öğretim elemanı niçin değerlendirme yaptığını, değerlendirmeler için gerekli olan kriterlerin neler olduğunu, neyi ve nasıl ölçmesi gerektiğini bilmiyorsa yaptığı ölçmeler hatalı olabilir. Bir programda değerlendirme yaklaşımının hatalı olarak belirlenmesi ve uygulanması programın etkililiğini olumsuz etkileyeceği gibi öğrencileri başarısızlığa götürebilir.

ÜNİVERSİTELERDE UYGULANAN DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ya sınıf başarısını esas alan “bağlı değerlendirme” ya da tam öğrenmeyi esas alan “mutlak değerlendirme” yaklaşımı uygulanmaktadır. Belirlenmiş bir ölçütün değerlendirilmede kullanılmasını yani başarı alt sınırının önceden açıkça belirlenmesini esas alan yaklaşım mutlak değerlendirmedir. Mutlak ölçütle not vermede öğrenci başarısı, öğrenilmek üzere belirlenmiş konu, ünite veya içeriğin tam öğrenme derecesine bağlanır (6). Mutlak değerlendirme yaklaşımında değerlendirme ölçütü program hedefleri esas alınarak belirlenmektedir. Mutlak değerlendirmeyi esas alan yaklaşım ODTÜ’de (7) ve Dumlupınar Üniversitesi’nde (8) uygulanmaktadır. ODTÜ’de 100 üzerinden yapılan değerlendirmede başarı alt sınırı 50, Dumlupınar Üniversitesinde başarı alt sınırı 60 puanla başatılmakta, puanlar yüzde olarak gösterildikten sonra bu yüzdelerin karşılığı olan harf

4 ODTÜ (1993). **Yönetmelikler (Öğrenci Rehberi)**. Ankara, s.16.

5 **A.g.k.**, s.22.

6 H. Tekin. **A.g.k.**, s.289.

7 ODTÜ. **A.g.k.**, s.18.

8 Dumlupınar Üniversitesi (1996). **Öğrenci Rehberi (Lisans)**. Afyon, s.23.

notuna çevrilmekte, hangi puan karşılığında hangi harf notunun geldiğine ilişkin kesin belirlemeler yapılmış olarak uygulanmaktadır. Tam öğrenmenin başarı için ölçüt olarak alınması ve başarı ölçüsünün puanlarla açıkça ortaya konulması, hem programda ulaşılabilecek hedefleri hem de öğrenci hedeflerinin netleştirilmesini sağlar. Eğer başarı ölçütü ve alt sınırı grubun başarısı dikkate alınarak öğretici tarafından belirlenecek olursa program amaçlarına ulaşma bakımından her öğretici farklı ölçütleri benimseyecektir.

Başarı alt sınırının belirlenmesinde grup başarısını esas alan bağıl değerlendirme yaklaşımı, öğrenci başarısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bağıl değerlendirme ile tam öğrenme isteğinden vazgeçilip, öğrencilerin, yani sınıfın öğrendikleri yeterli olarak kabul edilmektedir. Çünkü öğrenciden tam öğrenme beklenmez ve öğrencinin başarısı üyesi bulunduğu sınıfın başarısı ile kıyaslanır. Tam öğrenme modeli göz ardı edildiği takdirde özellikle ön koşul olan konular daha alt düzeyde öğrenilerek geçilecek ve öğrenci bir sonraki ders için gerekli olan hazırbulunmuşluk düzeyine erişmeden başarılı kabul edilecektir. İlk yılları daha az bilgi ile geçen öğrenci, ikinci ve üçüncü sınıflarda başarısız olacaktır. Örneğin, matematik bölümünde okuyan öğrenci birinci sınıfta öğrenilmesi gereken bilgileri kazanmadan ikinci sınıfa geçerse ikinci sınıftaki bilgileri öğrenmesi zorlaşacaktır. Böylece öğrenci her sınıfta istenilen öğrenme düzeyine ulaşmadan geçmekte ve eksik bilgiler gittikçe artmaktadır. Çünkü bağıl değerlendirmedeki yeterlilik ölçütü o dersi alan öğrenci grubunun başarılarına bakılarak belirlenmektedir (9). Bağıl değerlendirme sistemini esas alan yeni uygulamalar incelendiğinde başarı ölçütünün grup başarısı esas alınarak belirlendiği görülmektedir (10).

Bağıl değerlendirmede sınıftaki öğrencilerin başarı düzeyinin çok düşük olduğu durumlarda başarısız bir öğrencinin başarılı gösterilmesi, sınıftaki başarı düzeyinin çok yüksek olduğu durumlarda ise orta düzeyde başarılı olan öğrencilerin başarısız gibi gösterilmesi durumları ortaya çıkabilmektedir (11).

Çan eğrisi tekniğinin esas alındığı bağıl değerlendirmede aynı programda ders okutan iki öğreticinin program amaçlarını birbirinden

9 M.F. Turgut (1990). **A.g.k.**, s.239-240; H.Tekin. **A.g.k.**, s.290.

10 Osmangazi Üniversitesi. **A.g.k.**, s.9-19; Anadolu Üniversitesi. **A.g.k.**, s.20-35; Uludağ Üniversitesi. **A.g.k.**, s.2-13.

11 M.F. Turgut (1990). **A.g.k.**, s.240.

farklı düzeylerde gerçekleştirmesi kaçınılmaz olacaktır. Örneğin, bir öğretici grubun genel başarısına bakarak 100 üzerinden 30 puanı geçer not yani program amaçlarına ulaşma için yeterli olarak kabul ederken, bir başkası geçer not sınırını 70 puan olarak belirleyebilir. Başarı alt sınırındaki belirsizlik, öğretimin gerçekleştirilmesinde karmaşaya sebep olabilir. Grup başarısını göz önünde tutarak öğrenme sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılan çan eğrisi tekniği bir programın amacına ulaşip ulaşmadığını belirlemede yetersizlik göstermektedir (12). Çünkü çan eğrisi tekniği esas alınarak yapılacak bir değerlendirmede, program amaçlarına ulaşma ve tam öğrenme ölçütü ortadan kalkmakta ve programda ulaşılması gereken amaçlar göz ardı edilmektedir. Çan eğrisi esas alınarak yapılan değerlendirmede, her öğretici grubun başarısını dikkate alarak kendince bir yeterlik ölçütü ve dolayısıyla bir amaç belirlenmekte ve onun gerçekleştirilmesi esas almaktadır. Öğreticinin amaçları ile program amaçları her zaman uyuşmayabilir ve öğretim sırasında bir öğreticinin program amaçlarını ne derece gerçekleştirdiğinin kontrolü çoğu zaman mümkün değildir.

ABD'de fen programlarının geleceğine yönelik eğilimlerinin saptanması için yapılan bir araştırmada öğretmenlerin, akademik başarının ölçülmesi ve değerlendirmesinde bağıl değerlendirme yaklaşımından vazgeçilerek mutlak değerlendirme yaklaşımının uygulanması yönünde görüş bildirdikleri saptanmıştır (13).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Başarı ölçütünün dersten derse değiştiği bağıl değerlendirme yaklaşımında, program hedeflerinin değerlendirme ölçütü olarak kullanılma durumu ortadan kalkmaktadır. Bunun sonucunda

- Bağıl değerlendirme yaklaşımı uygulanarak yapılan başarı değerlendirme sonuçlarına bakılarak programda hedeflenen davranış değişikliklerine ne derece ulaşıldığı saptanamamaktadır.

12 B. Seels (1993). **The Knowledge Base of the Evaluation Domain, Association for Educational Communications and Technology.** Washington, D.C., s.4.

13 B. Baird (1995, December - 1996, January). "The High School Science Classroom Of The Future". **Essays On The Future Of Secondary Education, A Special Issue Of The High School Journal.** (Internet adresi : <http://Sunsite.Unc.edu/horizon/HSJ/>).

- Öğrenme eksiklerinin belirlenip bu eksikliklerin giderilmesi için yeni öğrenme durumlarının düzenlenmesi bağıl değerlendirme yaklaşımıyla olanaksız hale gelmektedir.
- Öğrenci öğrenmelerinin izlenmesi, program etkililiğinin belirlenmesi ve öğrenci rehberliği için bilgi elde edilmesi mümkün olmamaktadır.

Bağıl değerlendirme yaklaşımını uygulayan üniversitelerin yönetmeliklerinde öğrencileri güdüleyecek unsurların eksik olduğu saptanmıştır. Bu nedenle yönetmeliklerde güdülemeye yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Bağıl değerlendirme yaklaşımını benimseyen üniversiteler bu yaklaşımın dezavantajlarını gidermek için başarı alt sınırını tesbit ederek sınav yönetmeliklerinde belirtmelidirler.

Değerlendirme yaklaşımını uygulayacak olan öğretim elemanlarının yeni yaklaşıma ilişkin bilgi sahibi olması sağlanmalıdır.

Eğitim programları; program amaçları, öğretmen ve öğrenci özellikleri, öğretim yöntemleri, değerlendirme yaklaşımı, araç - gereç gibi birbiri ile ilişkili birçok boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutların yalnızca birinde yapılacak bir değişiklik programın tamamı ve tek tek boyutları üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle, öğrenci başarısının değerlendirilmesi boyutunun değiştirilmesi, bir program geliştirme çalışması olarak algılanmalı ve değişiklikler pilot çalışma kapsamında araştırıldıktan sonra ortaya çıkan sonuçlara bakılarak programa entegre edilmelidir.

Değerlendirme yaklaşımının değiştiren üniversitelerde gerek değişikliğe gidilmeden önce gerekse uygulamaya başlandıktan sonra konuyla ilgili araştırma yapılmadığı saptanmıştır.

Üniversitelerde uygulanan bağıl değerlendirme yaklaşımı uygulamalarıyla ilgili daha kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Anadolu Üniversitesi (1995). **Öğrenci Kılavuzu**. 1995-1996 Öğretim Yılı. Eskişehir.
- BAIRD, B. (1995, December - 1996, January). "The High School Science Classroom Of The Future". **Essays On The Future Of Secondary Education. A Special Issue Of The High School Journal**. (Internet adresi : <http://Sunsite.Unc.edu/horizon/HSJ/>).
- CAN, G. (1992). **Akademik Başarısızlık ve Önlenmesi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Dumlupınar Üniversitesi (1996). **Öğrenci Rehberi (Lisans)**. Afyon.
- ODTÜ (1993). **Yönetmelikler (Öğrenci Rehberi)**. Ankara.
- Osmangazi Üniversitesi (1994). **1994-1995 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Rehberi**. Eskişehir.
- SEELS, B. (1993). **The Knowledge Base of the Evaluation Domain, Association for Educational Communications and Technology**. Washington, D.C.
- ÖZÇELİK, D.A. (1992). **Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemleri)**. Ankara: ÖSYM Yayınları, 3.
- TEKİN, H. (1993). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara.
- TURGUT, M.F. (1990). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara.
- TURGUT, M.F. ve Y. BAYKUL (1992). **Ölçme Teknikleri**. Ankara: ÖSYM Yayınları, 1.
- Uludağ Üniversitesi (1996). **1996 - 1997 Öğrenci Rehberi**. Bursa.
- YILDIRIM, C. (1983). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: ÖSYM, Eğitim Yayınları No:7.

VARIŞ, F. (1988). Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri. Ankara: A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları No:157.